

Reflexe k 30. výročí vražd a sebevražd v Jonestownu

LIDSKOU TVÁŘ SEBEVRAHŮM

Zdeněk Vojtíšek

Smrt více než devíti set amerických občanů, příslušníků a odpůrců nového náboženského hnutí Svatyně lidu, v listopadu 1978 v Guyaně byla natolik šokující, že dodnes vyvolává mrazivý zájem a naléhavou potřebu tento čin vysvětlit. Ve veřejnosti na dlouhá léta zvítězil názor, že vůdce hnutí byl psychopatickou osobností, která dala příkaz k vraždám a sebevraždám pod vlivem drog a poté, co svým stoupencům „vymyl mozek“. Tento názor, který vlastně příslušníkům hnutí odnímá lidství (byli „programováni“, jejich mozek „byl vymyt“ apod.), přetrvává jako populární vysvětlení až dodnes. Tento článek se řadí k těm, které se tomuto názoru snaží čelit a vrátit aktérům události před třiceti lety lidskou tvář.

V článku nejdříve ve velké stručnosti připomeneme události, které před 30 lety vyvrcholily kolektivním násilím, pak připojíme zamyšlení nad tím, proč je toto násilí populárně vysvětlováno dehumanizujícím způsobem, a nakonec vyjádříme přesvědčení, že příslušníkům hnutí Svatyně lidu je možné porozumět jako lidem, hájícím svůj cíl až do konce. Vycházíme přitom z odborné literatury, jež je za oněch 30 let již velmi bohatá.

Do zaslíbené země z amerického středozápadu až do Jižní Ameriky¹

Náboženské hnutí Svatyně lidu² je spjato se jménem Američana Jima (Jamese Warrena) Jonese (1931-1978), jenž se narodil v Indianě, v oblasti silné rasové segregace a náboženského fundamentalismu. Vyrůstal v chudé rodině jako jediné, nepřilíživé a agresivní dítě, které vnímalo ostré sociální rozdíly a pociťovalo vyřazení ze společnosti. Přijetí nalezl v křesťanských probuzeneckých církvích a roku 1952 začal působit jako pastor v Indianapolis.

S manželkou adoptovali černé dítě a stali se prvním takovým bílým párem v Indianapolis. Celkem adoptovali šest dětí a vytvořili rasově smíšenou, „duhovou rodinu“. Při bohoslužbách Jones trval na tom, aby posluchačstvo bylo rasově smíšené a aby černoši seděli vpředu. Tento důraz nakonec způsobil v církvi rozkol a vznik Jonesova vlastního sboru - roku 1955 tak vznikla Církev plného evangelia Svatyně lidu a roku 1960 se tento samostatný sbor stal součástí

volného společenství Křesťanská církev (Učedníci Kristovi).

Úspěch nového náboženského hnutí Svatyně lidu byl patrně způsoben tím, že Jones byl jako „synkretická houba“³ schopen integrovat různé myšlenky a usměrnit různé lidi tak, aby naplňovali jeho úsilí o zmírnění společenské a rasové nerovnosti. Na první pohled se jednalo o křesťanskou církev, která byla svou živou bohoslužbou schopna uchvátit rasově smíšenou městskou chudinu. Postupem doby (aniž by to bylo většině jeho stoupenců zřejmé) bylo ale Jonesovo křesťanské poselství proměněno v poselství „apoštolského socialismu“. Boha Jones nazýval Princip, Láska nebo také Socialismus. Cítil se být jeho mesiášem; vysoce vyvinutou černou duší, která byla nyní inkarnována do bílého těla. Tato duše se předtím inkarnovala jako Mojžíš, Ježíš a Lenin.

Jonesovo hnutí bylo uchváčeno myšlenkou „zaslíbené země“ jako prostoru rovnosti a jednoty. Předpovědi jaderné katastrofy na rok 1967 bylo motivováno k přesídlení do severní Kalifornie, kde důsledky výbuchů měly být minimální. V červenci 1965 se tam usadilo asi 140 příslušníků hnutí. Postupně hnutí vybudovalo komplex budov, poskytovalo sociální a humanitární služby a získalo příznivce i na jiných místech. Počet lidí zapojených do jeho aktivit dosáhl po několika letech tisíců. Centrem hnutí se roku 1972 stalo San Francisco.

Pro svoje ideály byl Jones schopen získat vysoce motivované lidi, kteří pro jeho

věc pracovali nesobecky a neúnavně. Jones udržoval hnutí ve vysokém tempu aktivit přísnými metodami ovládnutí a kontroly, mezi nimiž bylo monitorování loajality prostřednictvím systému důvěrníků i fyzické a kolektivně prováděné tresty. Velká role připadala sexualitě - Jones chápal sex primárně jako nástroj pro udržování loajality a jako prevenci odpadnutí a zrady. Sám se stával sexuálním partnerem žen i mužů a otcem dětí, které pak byly v rodinách jeho partnerek vychovávány. V důsledku silné sociální kontroly vzniklo velmi kompaktní a uzavřené společenství. K mimořádné oddanosti a vysoké finanční obětavosti vyzývala také bohoslužebná shromáždění Svatyně lidu s inscenovanými zázraky.

Zájmem o sociální a rasové otázky si hnutí vysloužilo obdiv politiků a známých osobností. Také Jim Jones se stal prominentní osobností, vyznamenanou několika cenami za humanitární práci. Programem rasové integrace a sociální a ekonomické rovnosti stejně jako podporou práv homosexuálů a dalších menšin se hnutí přimykalo k Demokratické straně. Před volbami roku 1975 poskytla Svatyně lidu této straně řadu dobrovolníků a vítězný demokratický starosta San Franciska pak postavil Jima Jonese do čela městské bytové komise. Jones a s ním i Svatyně lidu získali významné společenské uznání.

Ve stejné době ale vzrůstal vnější tlak na Svatyni lidu, který Jones i jeho hnutí pociťovali jako pronásledování. Potřeba odejít do „zaslíbené země“ tak vzrůstala. V souvislosti s negativními články, útokem na modlitebnu a odpadlictvím se v hnutí objevila myšlenka „revoluční sebevraždy“ jako způsobu, jak se vyhnout nelidské smrti, k níž pronásledování může vést. V říjnu roku 1973 se hnutí rozhodlo vybudovat zemědělskou komunitu v Guyaně jako „zaslíbenou zemi“. V březnu roku 1974 odletělo prvních patnáct pionýrů mýtit džungli a položit základy budoucí osady Jonestown.

Na konci roku 1975 bylo hnutí Svatyně lidu ve své americké domovině postiženo odpadnutím dalších důležitých příslušníků. Ti zformovali skupinu, která později přijala jméno Znepokojení příbuzní. Skupina povzbuzovala novináře ke sbírání negativních zpráv o hnutí, podnítila federální úřady k vyšetřování Svatyně lidu a získala pro svůj boj podporu i v Kongresu. Negativní mediální kampaň vyvrcholila v létě 1977 články, které Jonese na základě svědectví odpadlíků obviňovaly z fyzického,

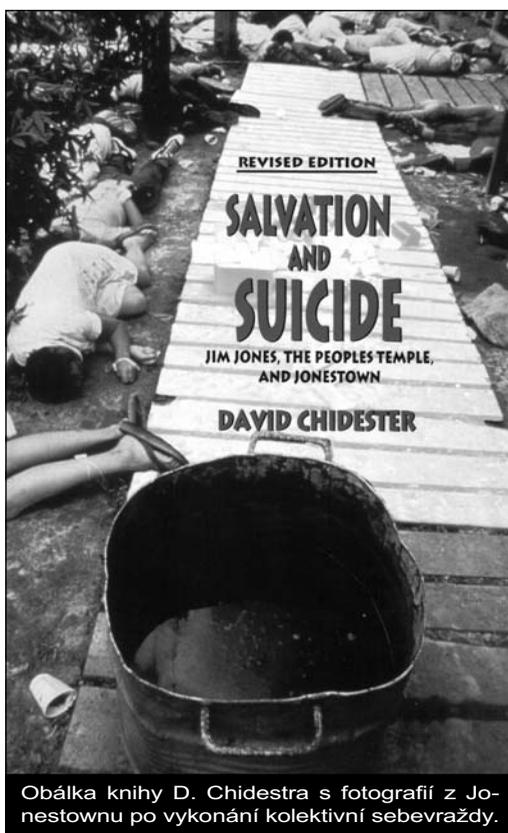
Tento článek prošel recenzním řízením.

sexuálního a finančního zneužívání. V této situaci se do Jonestownu přesunuli další příslušníci hnutí Svatyně lidu včetně Jonese.⁴ Další Američané postupně odcházeli do Guyany až do října 1978.

Atmosféra pronásledování a strachu se v Jonestownu stupňovala - Jones izolovaným obyvatelům poskytoval jen přehnané, anebo dokonce zcela nepravdivé zprávy ze světa. Vnější svět se tak obyvatelům jevil ještě nepřátelštěji a hrůzněji než v době, kdy žili ve Spojených státech. Na pociťované a paranoidně zveličované pronásledování reagoval v Jonestownu Jim Jones utužováním kázně, aby zabránil odpadlictví. V zárodku dusil každý projev nesouhlasu, pochybování a vzpoury a demonizoval odpadlíky jako zrádce. Mnozí obyvatelé Jonestownu ovšem tuto přísnou sociální kontrolu považovali za oprávněnou a nutnou. Zvláště Afroameričané projevovali spokojenost, neboť Jonestown jim poskytl lepší způsob života, než jaký měli ve Spojených státech (ten považovali za život v ghetu). Bílí, vysokoškolsky vzdělaní příslušníci vedení ale byli unaveni a vyčerpání projevy zhoršujícího se Jonesova fyzického i psychologického stavu a jeho zvětšující se závislosti na drogách a lécích. Střetávali se s jeho protikladnými příkazy a paranoidními projevy. Jones zjevně postupně ztrácel nad komunitou kontrolu.

V květnu 1978 z Jonestownu odpadla bílá Američanka, členka nejužšího vedení Svatyně lidu. Učinila na americkém velvyslancetví v Guyaně svědecké prohlášení, jež obsahovalo informaci, že v Jonestownu je plánována sebevražda a vražda těch, kdo by ji odmítli spáchat. Ochotu komunity zemřít už dříve jasně formulovala jedna vysoká příslušnice Svatyně lidu. Myšlenka na společnou sebevraždu byla v Jonestownu přítomna již nejméně rok před jejím skutečným vykonáním. O „revoluční sebevraždě“ se v Jonestownu hovořilo a byl přijímán názor, že je pro děti lepší, aby zemřely, než aby jim byl ve Spojených státech „vymyt mozek“. Sebevražda na zkoušku („bílých nocí“) bylo v Jonestownu pět nebo šest.

Na základě toho, že hnutí Svatyně lidu bylo tvořeno americkými občany a bylo podezřelé z porušování lidských práv, se Leo Joseph Ryan (1925-1978), člen Sněmovny reprezentantů, rozhodl pro návštěvu Jonestownu. Jones se návštěvě Ryana a jeho doprovodu silně bránil, ale návštěva byla přesto 17. listopadu 1978 zahájena.

Obálka knihy D. Chidestra s fotografií z Jonestownu po vykonání kolektivní sebevraždy.

Počáteční nervozitu se v Jonestownu dařilo překonat zábavným pořadem na uvítanou. První známky nepokoje přinesl anonymní vzkaz, který byl pozdě večer doručen jednomu z novinářů a který obsahoval prosbu o pomoc při odchodu z Jonestownu. K odchodu s Ryanovou skupinou se následujícího dne nakonec přihlásilo šestnáct obyvatel. Ačkoli tento počet nebyl nijak vysoký, Jones propadl beznaději. Ryan se na závěr návštěvy v rozhovoru s Jonesem vyjádřil, že jeho zpráva o Jonestownu bude vcelku pozitivní. V tu chvíli byl ale napaden nožem jedním z obyvatel Jonestownu. Aniž byl zraněn, Ryan spěšně opustil Jonestown a spolu s doprovodem a odpadlíky odjel na místo, které osadě sloužilo jako letiště.

K šestnácti odpadlíkům se ovšem připojil jeden, který své odpadnutí pouze předstíral a po nastoupení do jednoho ze dvou letadel začal střílet. K jeho střelbě se připojilo dalších šest mužů, kteří patřili k bezpečnostním silám Jonestownu a kteří přijeli na místo odletu traktorem. Ryan, tři novináři a jedna žena ze skupiny odpadlíků byli zastřeleni, devět dalších příslušníků Ryanovy výpravy bylo zraněno. Vrahové stříleli ještě zblízka, aby se přesvědčili, že Ryan a novináři jsou skutečně mrtví.

V podvečer 18. listopadu 1978 se v Jonestownu připravovala další „bílá noc“, tentokrát byl ovšem skutečně použit jed. Při

společném shromáždění Jones ve velmi emotivním projevu tvrdil, že „ve smrti je důstojnost“ a že „je krásné zemřít“. Sebedestruktivní sebevražda byla znovu odmítnuta a připravovaná hromadná smrt byla nazývána „revoluční sebevraždou“. Jonesova blízká spolupracovnice, Annie Moorová, napsala těsně před smrtí na lístek slova: „Zemřeli jsme, protože jste nás nenechali žít v míru.“⁵

Jed, rozpuštěný spolu se sedativy v limonádě, pozřelo pravděpodobně 909 lidí, další dva (Jim Jones a zdravotní sestra Annie Moorová) zemřeli střelnou zbraní. Mezi mrtvými bylo 294 dětí ve věku do 18 let. Jistě ne všichni z těchto 911 lidí spáchali „revoluční sebevraždu“, někteří dospělí (a jistě většina dětí) zemřeli cizím zaviněním. Rituální, očištěný charakter „revoluční sebevraždy“ naznačuje i skutečnost, že v Jonestownu byla současně zabita i všechna užitková i domácí zvířata. Sebevraždu spáchala i další příslušnice hnutí poté, co se dozvěděla o událostech v Jonestownu, a poté, co usmrtila své tři děti. Tiskový mluvčí hnutí, který nebyl v rozhodující

dobu v Jonestownu přítomen, spáchal sebevraždu o čtyři měsíce později - dříve ovšem svolal tiskovou konferenci, na níž se pokusil vysvětlit poslání Svatyně lidu. Celkový počet mrtvých (včetně pěti účastníků Ryanovy výpravy), kteří zemřeli v souvislosti s násilím ve hnutí Svatyně lidu, tak dosahuje 921. Násilnou akci přežilo 85 obyvatel Jonestownu: někteří utekli do džungle, řada dalších právě přebývala mimo Jonestown.

Nebyli jako my. Anebo ano?

Lidé, kteří se pokoušeli akterům násilných událostí porozumět, nikdy nechyběli ani jich nebylo málo. Bezprostředně reagoval na události kázáním metodistický pastor John V. Moore, který v Jonestownu ztratil dvě dcery a vnuka. Jeho kázání přetisklo mnoho novin a časopisů ve Spojených státech i v dalších zemích.⁶ V dalších letech vyšlo několik monografií, které se snažily ukázat lidskou tvář hnutí: Judith Weightmanová se pokusila především porozumět „revoluční sebevraždě“ tohoto hnutí,⁷ Rebecca Moorová popsala hnutí s použitím korespondence a dalších odkazů svých zemřelých příbuzných, kteří byli jeho příslušníky,⁸ vyvážené svědectví podala bývalá příslušnice Svatyně lidu Jeannie Millsová,⁹ roli žen v hnutí popsala Mary McCormick Maagová¹⁰ a další dílo se soustře-

dílo na hnutí v kontextu černošské spirituality.¹¹ Nejnověji k tomuto pohledu přispěl pozoruhodný dokumentární film *Jonestown: The Life and Death of Peoples Temple* (2006), který byl k vidění i u nás v rámci festivalu Jeden svět v roce 2007.

Metafora „vymývání mozků“¹² a psychopatologizace Jima Jonese¹³ přesto při vysvětlování tohoto činu u veřejnosti vítězí. Tyto postoje jsou částečně vysvětlitelné tím, že náboženství je v západním světě obecně považováno za triviální, v podstatě bezvýznamný jev.¹⁴ Pro sekularizovanou společnost je pak těžké si představit, že by náboženství mohlo motivovat k důležitým a vážným činům. Není pak dost dobře možné, aby „normální“ člověk byl ochoten pro náboženství obětovat cokoli cenného; pokud to učinil, příčinou byla nějaká patologie nebo alespoň „vymytý mozek“.

Dalším možným vysvětlením dehumanizace příslušníků Svatyně lidu je nereflektovaný předpoklad, že skutečné náboženství je „něco dobrého“. Pokud tedy náboženská skupina spáchá „něco zlého“, je zřejmé, že ve skutečnosti nebyla náboženská.¹⁵ Její činy nebyly - podle tohoto uvažování - motivovány nábožensky, nýbrž náboženství sloužilo pouze jako jejich zástěrka. Příslušníci Svatyně lidu tedy nebyli podle tohoto názoru svéprávní, nýbrž byli svedeni psychopatem či zločincem, případně osobou, jež byla obojím zároveň.¹⁶

Poprvé na tento populární mechanismus dehumanizace příslušníků Svatyně lidu a jejich odlišení „od nás ostatních“ poukázal religionista David Chidester. Nazval ho kognitivním odstupem a přirovnal ho k exorcismu. V úvodu své známé studie¹⁷ popsal způsoby, jimiž se americká společnost distancovala od tragédie v Jonestownu. Svatyně lidu byla popisována jako šílená, jako kriminální nebo jako obojí současně. Chidester rozlišil tři typy kognitivního odstupe. Prvním z nich je psychologický odstup, při němž jsou příslušníci hnutí i jeho vůdce spatřováni jako psychicky nemocní lidé, případně jako lidé, na něž byla uplatněna technologie „vymývání mozků“. Populární psychologizující vysvětlení je podle Chidestera nejučinnější strategií kognitivního odstupe: dehumanizací příslušníků násilného hnutí a vytěsněním násilné události za hranice normality odnímá z větší nové společnosti pocit ohrožení, který by vyvolalo zjištění, že násilná událost je vý-

⇒ Dokončení článku je na třetí straně obálky, tj. za stranou 108.

Stále podnětný osmdesátník

HANS KÜNG OSMDESÁTILETÝ

Ivan O. Štampach

Letos 19. března oslavil osmdesáté narozeniny Hans Küng, kontroverzní římskokatolický teolog a po konfliktu s církevními autoritami významný účastník a organizátor mezináboženských vztahů zaměřených na společné etické zásady pro politiku a hospodářství.

Hans Küng se narodil v Sursee ve švýcarském kantonu Lucern. Studoval katolickou teologii mimo jiné v Římě a v Paříži. Disertační práci věnoval nauce o ospravedlnění u reformovaného teologa Karla Bartha. Konstatoval v ní, že rozdíly obou vyznání nejsou fundamentální a neospravedlňují rozdělení církví. Od roku 1960 až do svého odchodu na odpočinek působil na univerzitě v Tübingen v Německu. Na jeho podnět tam jako jeho kolega nastoupil Joseph Ratzinger, nynější papež Benedikt XVI. Ten se však cítil zasažen studentskými bouřemi roku 1968 a z Tübingen přešel do Řezna. Osudy kolegů se vyvíjeli rozdílně. Künga jmenoval tehdejší papež Jan XXIII. teologickým poradcem na II. vatikánském koncilu, který přinesl významné změny v životě římskokatolické církve a ovlivnil celek křesťanstva i sekulární společnost.

Po koncilu se Küng držel jeho linie a rozvíjel jeho reformní myšlenky. Jako významné dílo tohoto období můžeme uvést do češtiny přeložené dílo *Christ sein (Být křesťanem)* z r. 1974.¹ Postupně se dostával do konfliktu nejen s církevními konzervativci, ale i s biskupy a s Římem. Konflikt vyvrcholil brzy po nástupu nového papeže Jana Pavla II. a byl symptomem radikální změny církevního kursu. Roku 1979 mu odňali kanonickou misi (oficiální církevní pověření) k výuce teologie. Tübingenská (státní) univerzita však pro svého významného profesora vytvořila nové pracovní místo, kde se mohl uplatnit, a sice tím, že osamostatnila *Institut pro ekumenické bádání*, kde (nezávisle na církevních autoritách) působil až do odchodu na odpočinek roku 1996 jako ředitel a kde je dodnes uznávanou autoritou.² Od poloviny 80. let se ekumenická orientace profesora Künga rozšířila na vztahy křesťanství k jiným náboženstvím.

Prvním veřejně dostupným projevem mezináboženských aktivit Hanse Künga byla série publikací sestavených tak, že kvalifikovaný odborník na dané náboženství v tematických blocích vždy popsal jeho přesvědčení, praxi, organizaci a spiritualitu a každou takto koncipovanou kapitolu Küng doplnil křesťanskou odpovědí, v níž upozornil na shody a rozdíly. Kritici namítají, že texty Küngových kolegů, předkládané jako religionistické, nejsou neutrální a že už předem vycházejí vstříc teologické odpovědi. Kritici se domnívají, že Küng měl spíše nechat promluvit jednotlivá náboženství prostřednictvím jejich vzdělaných představitelů. Nutno však uznat, že Küngova iniciativa byla ve své době průlomová. Küng přišel s konceptem poctivého vzájemného poznávání a respektu, aniž by muselo hned docházet ke sbližování náboženství.³

Na to pak navazuje, konkrétně od roku 1990, projekt *Světový étos*.⁴ Lze říci, že v navazujícím Küngově pojetí už nemají zástupci náboženství hledět jen na sebe, snažit se navzájem poznat a prozkoumat společné a rozdílné prvky. Mají se zadívat stejným směrem a pokusit se o společnou akci. Má jim jít o společnou službu lidstvu, konkrétně o společnou etickou inspiraci politiky a hospodářství. Brzy iniciovaná a od té doby rozvíjená konkrétní mezináboženská sociální angažovanost je Küngovým charakteristickým přínosem.

Po prozkoumání etických pravidel zastávaných významnými náboženstvími světa shrnuje náš autor požadavky a výzvy adresované činitelům politiky a hospodářství v publikaci věnované systematicky etice v těchto dvou oblastech.⁵ Zvlášť oceňuje zlaté pravidlo, které nalézá v normativních textech napříč vyznáními.⁶ Vedle lidských práv považuje za závazné i univerzální lidské povinnosti v politicko-ekonomické

⇒ *Dokončení článku „Lidskou tvář sebevrahům“ ze stran 74-76.*

sledkem vědomého rozhodnutí lidských bytostí.¹⁸

Druhým způsobem kognitivního odstup je podle Davida Chidestera odstup politický. Chidester popsal, jak americké i guyanské úřady odmítly jakoukoli odpovědnost za události v Jonestownu a podobně jako socialističtí politikové a Jonesovi kalifornští političtí přívrženci a ochránci se od Svatyně lidu distancovali.¹⁹ Snad ještě zajímavější je třetí typ odstup, náboženský. Chidester ho spatřuje např. v tom, co po sebevraždě deklarovali náboženští představitelé, především z denominace Učedníků Kristových, v níž byl Jim Jones roku 1964 ordinován jako pastor a jejíž součástí Svatyně lidu byla. Od Svatyně lidu jako od křesťanského společenství se rozhodně distancoval také známý evangelista Billy Graham, podle něhož byl Jim Jones posedlý a jeho vystoupení jako falešného proroka se stalo jedním ze znamení přicházejícího konce světa. Ani další křesťanští představitelé nebrali při svém vyjadřování odstup v úvahu, že většina příslušníků Svatyně lidu přijímala základní prvky křesťanské víry, účastnila se křesťanských bohoslužeb a pracovala ve jménu křesťanské služby bližnímu. Za tuto službu byla Svatyně lidu dokonce oceněna několika prestižními humanitárními cenami.

Na závěr svého líčení toho, jak se různí lidé a instituce distancovali od násilných událostí v Jonestownu, Chidester uvedl: „Jedním z důvodů, proč je tak těžké rozpoznat, čím Svatyně lidu *byla*, je to, že obrazy jinakosti a rétorika negace je silná až prakticky k neproniknutelnosti. Z různých strategií kognitivního odstup jsme se dozvěděli, čím Svatyně lidu *nebyla*. Ze strategie psychologického odstup se dozvídáme, že *nebyla* normální, *nebyla* zdravá, *nebyla* lidská; ze strategií politického odstup se dozvídáme, že *nebyla* americká ani socialistická, ze strategií náboženského odstup se dozvídáme, že *nebyla* křesťanská, nejednalo se o černošské křesťanství, a dokonce ani o náboženství. Každé vyjádření odstup v této záležitosti vycházelo z předpokladu, že Svatyně lidu ‘nebyla jako my’.²⁰

Zachovat náboženský cíl

Alternativou ke strategii odstup je tzv. interpretační přístup. Nejde v něm o „vysvětlení“, které by redukovalo komplexní skutečnost života a světa do souboru příčinných faktorů, ale o *výklad*, jenž by stanovil podmínky, za nichž by se Svatyně lidu mohla ukázat jako smysluplná lidská aktivita.²¹

Ve snaze o takový výklad nemůžeme přehlédnout, že cesta politika Ryana pomohla Jimu Jonesovi zachovat a posílit autoritu, kterou by jinak nadále kvůli svému fyzickému i psychickému stavu rychle ztrácel. Ryanova výprava totiž v očích Jonesových následovníků potvrdila pravdivost jeho paranoidního a černobílého vidění. Předpokládali, že odpadlíci spolu s kongresmanem Ryanem způsobí dříve či později destrukci jejich experimentu. Situace se jim jevila beznadějná a hněvivými vraždami těchto oponentů se pomstili za to, co považovali za příkoří. Jonesovi se vrátilo rozhodování do rukou a podařilo se mu zachovat jeho čest i čistý ideál hnutí inscenací hromadné sebevraždy, o níž patrně doufal, že bude pochopena jako mučednictví. Dokonale tedy využil nabídku na znovuuchození moci, kterou mu Ryanova výprava nevědomky poskytla.

Podobně jako Jones také jeho následovníci zachovali náboženský cíl, ať už ho pro sebe formulovali křesťansky, nebo v duchu učení o reikarnaci či v duchu socialismu. Tento cíl byl pro ně nejvyšší hodnotou, neboť oběti, které pro něj přinesli, byly za léta aktivistické práce a pronásledování ohromné. Zkusili to a shledali, že rasově smíšená a sociálně citlivá komunita může fungovat, ačkoli její každodenní praxe je hodně těžká. Zjistili, že jim přináší štěstí, i když bylo velmi drahé. Svůj náboženský cíl zcela nenaplnili a naději na klidný život v „zaslíbené zemi“ po Ryanově návštěvě definitivně ztratili. To, co zachovali, byl čistý ideál. Zemřít pro něj, ba zavraždit pro něj i své děti, považovali za správné a nejvýše smysluplné.

Poznámky

- 1 Následující popis vychází především z knih HALL, John R., *Gone from the Promised Land. Jonestown in American Cultural History*, Transaction Publishers 1987, a CHIDESTER, David, *Salvation and Suicide: The Interpretation of Jim Jones, The Peoples Temple, and Jonestown*, Indiana University Press, 1988.
- 2 Angl. „Peoples Temple“, výjimečně (snad v počátcích hnutí) uváděno jako „People's Temple“.
- 3 HALL, John R., *Apocalypse Observed. Religious Movements and Violence in North America, Europe and Japan*, Routledge 2000, str. 20.

- 4 Asi 75% příslušníků komunity v Jonestownu bylo Afroameričanů, 20% bílých Američanů, asi 5% Hispánů, Asiátů a původních obyvatel Ameriky. Asi dvě třetiny komunity tvořily ženy. Přítomno bylo asi 300 dětí do 18 let a asi 150 osob starších 65 let. - CHIDESTER, D., *Salvation...* str. 10.
- 5 HALL, J. R., *Gone from the Promised Land...* str. 288.
- 6 MOORE, Rebecca, McGEHEE III, Fielding (eds.), *New Religious Movements, Mass Suicide, and Peoples Temple: Scholarly Perspectives on Tragedy*, Edwin Mellen Press 1989, str. 247.
- 7 WEIGHTMAN, Judith Mary, *Making Sense of the Jonestown Suicides*, The Edwin Mellen Press 1983.
- 8 MOORE, Rebecca, *A Sympathetic History of Jonestown: The Moore Family Involvement in Peoples Temple*, Edwin Mellen Press 1985.
- 9 MILLS, Jeannie, *Six Years with God: Life Inside Reverend Jim Jones's Peoples Temple*, A&W Publ. 1979.
- 10 MAAGA, Mary McCormick, *Hearing the Voices of Jonestown. Putting a Human Face on an American Tragedy*, Syracuse University Press 1998.
- 11 MOORE, Rebecca, PINN, Anthony B., SAWYER, Mary R. (eds.), *Peoples Temple and Black Religion in America*, Indiana University Press 2004.
- 12 Význam této metafory, jak se tvořil ve stovkách odborných i populárních článcích, shrnul ANTHONY, Dick, ROBBINS, Thomas, *Religious Totalism, Violence and Exemplary Dualism: Beyond the Extrinsic Model*, in: BARKUN, Michael (ed.), *Milennialism and Violence*, Frank Cass & Co. 1996, str. 11. - Český o metafoře „vymývání mozku“ a kontextu jejího užívání: VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*, Husitská teologická fakulta UK v nakladatelství L. Marek 2005, str. 20-25 a 118-120.
- 13 Např. BEIT-HALLAHMI, Benjamin, ‘O Truant Muse’: Collaborationism and Research Integrity, in: ZABLOCKI, Benjamin, ROBBINS, Thomas (eds.), *Misunderstanding Cults. Searching for Objectivity in a Controversial Field*, University of Toronto Press 2001; v češtině: ABGRALL, Jean-Marie, *Mechanismus sekt*, Karolinum 2000.
- 14 CARTER, Stephen L., *The Culture of Disbelief. How American Law and Politics Trivialize Religious Devotion*, Anchor Books 1993.
- 15 LEWIS, James R., *Cults*, ABC-CLIO 2005, str. 53. První vydání pod názvem *Cults in America* 1998.
- 16 STORR, Anthony, *Na hliněných nohou. Studie guruů*, Völvox globator 1998, str. 36.
- 17 CHIDESTER, D., *Salvation...* str. 26-46.
- 18 Tamtéž, str. 31.
- 19 Tamtéž, str. 31-37.
- 20 Tamtéž, str. 45-46.
- 21 Tamtéž, str. 46.

HUMANIZING SELF-MURDERERS

This article commemorates the 30th anniversary of mass murder and suicide in Jonestown, Guyana. In the beginning, it summarizes the most important events that contributed to the tragic end of Peoples Temple, one of new religious movements operating in the United States in 1960s and 1970s. Using the famous book “Salvation and Suicide” by David Chidester, the second part of the article deals with the fact that American society in general applied strategies of psychological, political and religious distancing from the people involved in those violent acts. Finally, the third part of the article suggests that those violent acts can be perceived as meaningful deeds of committed people striving to achieve their religious goal.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D., (*1963) je odborným asistentem na Husitské teologické fakultě UK a šéfredaktorem časopisu Dingir.